

مجله علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)
سال سوم، شماره چهارم، (پیاپی ۱۱)، زمستان ۱۳۹۲
تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۵/۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۹/۲۰
صص: ۹۵-۱۱۶

بررسی نقش شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا (مطالعه موردی شرکت‌های تعاونی خوسف و خراشاد در استان خراسان جنوبی)

محمود فال سلیمان^{*۱}، جواد میکانیکی^۲، حجت ا... صادقی^۳، عالیه دزگی^۴

۱- استادیار و عضو هیأت علمی گروه جغرافیا دانشگاه بیرجند

۲- استادیار گروه جغرافیا دانشگاه بیرجند، آدرس، بیرجند

۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان

۴- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه بیرجند

چکیده

مشارکت جامعه زنان در فعالیتهای مختلف در راستای توسعه روستایی، نقش موثری دارد. یکی از راهکارهای مناسب در جهت بکارگیری مشارکت زنان، ایجاد شرکت‌های تعاونی روستایی زنان است. ایجاد این نهادها، مسلماً در وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آنها، مفید است. هدف از این تحقیق بررسی نقش شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا بصورت مطالعه موردی در استان خراسان جنوبی است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و بر مبنای ماهیت و روش از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی است. برای جمع آوری اطلاعات از دو روش اسنادی مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و روش میدانی مبتنی بر دو ابزار مصاحبه و پرسش نامه استفاده شده است. با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای، متناسب حجم نمونه آماری تعداد ۲۴۳ عضو برای مطالعه انتخاب شدند و با توجه به متغیرهای تحقیق از آزمون t یکطرفه استفاده شد. نتایج این تحقیق نشان داد، که عضویت در شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا تاثیر مثبت نداشته است، چرا که نتایج آزمون t، بیشتر از ۰/۰۵ بوده و عدم معنادار بودن را نشان می‌دهد.

همچنین براساس نتایج، حداقل ۷۰ درصد از اعضای شرکت‌های تعاونی، وضعیت اقتصادی و اجتماعی آنان در شاخص‌های مختلف، بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی یا تغییری نکرده یا بدتر شده است. **واژه‌های کلیدی:** شرکت تعاونی زنان، وضعیت اقتصادی و اجتماعی، توسعه روستایی.

مقدمه و طرح مسأله

تحقق پیشرفت و توسعه کشورها مستلزم بهره‌گیری از استعداد و توان و حضور چشمگیر مردم و مشارکت آن‌ها در مراحل توسعه است؛ به طوری که توسعه و مشارکت را اموری در هم تنیده دانسته‌اند و فرآیند توسعه را وقتی با ثبات و موفقیت همراه می‌دانند که با افزایش مشارکت مردم توأم باشد (مقنی زاده، ۱۳۸۰: ۱۴۲). تجربه تاریخی فرآیند توسعه در کشورهای توسعه یافته و پیشرفته، این امر را روشن ساخته که توسعه روستایی یک ضرورت بنیادی برای توسعه ملی است و می‌بایست در اولویت برنامه‌های توسعه‌ای قرار گیرد (شکوری، ۱۳۸۰: ۲۶). از طرف دیگر اقتصاد هر جامعه محور اساسی آن جامعه را تشکیل می‌دهد. چرخ اقتصاد آنگاه می‌تواند دارای توان و حرکتی متعادل و هماهنگ باشد که از سوی تمام مردم هدایت شود بدین جهت در این گستره، اهمیت حضور زنان به عنوان نیمی از افراد جامعه نمایان می‌شود و چنین به نظر می‌رسد که اگر حضور زنان کم‌رنگ باشد، موقعیت اقتصادی جامعه متزلزل شود (برمان، ۱۹۷۴: ۹). از اوایل دهه ۱۹۷۰ به بعد با تأکید کارشناسان بر توسعه یکپارچه روستایی و بدنبال آن نقش مشارکت روستائیان و بویژه زنان روستائی در روند توسعه، نحوه و دامنه فعالیت زنان در امور روستائی و بطور اخص فعالیت‌های کشاورزی به گونه‌ای مشهود مورد توجه قرار گرفته است، تا جایی که در حال حاضر این مقوله برای سازمان‌ها و برنامه ریزان امور توسعه از اولویت خاصی برخوردار است. زنان ۴۰ درصد از نیروی کار در بخش کشاورزی را تشکیل می‌دهند و ۵۰٪ درصد از فعالیت‌های مربوط به تولیدات کشاورزی به وسیله آنها انجام می‌شود؛ در ضمن در تمام مراحل پرورش دام نقش بسزایی داشته و ۷۵ درصد از تولیدات صنایع دستی کشور نیز در دست آنان است (آجیلی و دانایی، ۱۳۸۴: ۵۴). یکی از شاخص‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی، مشارکت زنان و نحوه ایفای نقش آنها در ساختارهای اقتصادی است. شواهد موجود نشان می‌دهد، زنان به ویژه در مناطق روستایی نقش عمده‌ای را در تولید محصولات گوناگون زراعی و دامی بر عهده دارند، به گونه‌ای که بدون کمک و مشارکت آنان به عنوان نیروی کار در مزارع رسیدن به توسعه کشاورزی امری ناممکن می‌باشد. اما با این حال به دلیل نوع جنسیت شان قادر به ورود تمامی عرصه‌های مشارکتی نیستند و رسیدگی به حقوق آنها در چند ساله اخیر تنها در حد حرف باقی مانده و هیچگونه بازتاب موثری در جامعه روستایی نداشته است. لذا در بحث مشارکت جویی موفق، جنس بعنوان متغیری موثر به حساب می‌آید (علوی تبار، ۱۳۷۹: ۴۵).

از آنجایی که تعاونی‌ها سازمان یافته‌ترین نهاد روستایی محسوب می‌شوند و گردانندگان اصلی آن بعنوان نهادی خود جوش و مستقل از بخش دولتی، مردم ساکن در روستا هستند و بی هیچ شبهه‌ای نیمی از این جمعیت ساکن را زنان تشکیل می‌دهند، لذا بررسی میزان و ابعاد مشارکت فعال زنان در تعاونی‌های روستایی از لحاظ تدوین سیاست‌های توسعه روستایی و نقش این تعاونی‌ها در پیشبرد اهداف این سیاست‌ها حائز اهمیت خواهد بود. مدارک

نشان می‌دهند، که در اکثر کشورها زنان روستایی را که از لحاظ اقتصادی محرومند، می‌توان با حمایت و تشویق برانگیخت تا گروه‌هایی را پدید آورند و هدایت کنند که به موجب آن درآمد خانواده و یا کارآیی فعالیت سستی زنان افزایش یابد و به حمایت متقابل اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی جامعه و تعاونی منجر شود. نمونه‌هایی از سازمان‌های خدمات رسانی برای زنان روستایی وجود دارند، که مقرون موفقیت بوده اند. همچنین هر گاه سازمانهای زنان و حتی سازمانهای مشترک مردان و زنان بخوبی انتظام پذیرد و در جهت رفع نیازهای محلی جریان یابد، خواهد توانست به برنامه‌ریزان و سیاستگذاران جامعه دسترسی پیدا کند. علاوه بر این، تجربه و آموزش و اعتمادی که در نتیجه عضویت در تعاونی و اداره گروههای محلی بدست می‌آید، اولین قدم برای وصول سیاستگذاری جامعه محسوب می‌شود (لمینک، ۱۳۷۵: ۳۲). بدین ترتیب اگر بپذیریم که یکی از اهداف اساسی توسعه مکانی-فضایی با ابعاد اجتماعی-اقتصادی، ارتقای منزلت و شان انسانی است. باید بپذیریم که در نظر گرفتن نقش و جایگاه زنان روستایی در برنامه‌های توسعه فرهنگی و اجتماعی-اقتصادی نه تنها ضروری است، بلکه در روند توسعه امری حیاتی به نظر می‌آید (ماونگ، ۱۹۹۵: ۶۶). با توجه به مسائلی که ذکر گردید، پژوهش حاضر به بررسی نقش شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضاء بصورت مطالعه موردی شرکت‌های تعاونی خوسف و خراشاد در استان خراسان جنوبی می‌پردازد. استان خراسان جنوبی دارای ۱۷ شرکت تعاونی روستایی زنان می‌باشد که از این تعداد دو شرکت تعاونی روستایی زنان مورد بررسی قرار می‌گیرد، که در شهرستان‌های خوسف و خراشاد در استان خراسان جنوبی می‌باشند.

اهمیت و ضرورت

اهمیت مساله در چند مورد خلاصه می‌شود. ۱- اهمیت داشتن جایگاه زنان در توسعه روستایی با توجه به تحولات دنیای امروز ۲- مشخص کردن نوع پیامدهای ایجاد شده در نتیجه تاسیس شرکت‌های تعاونی زنان از لحاظ اقتصادی و اجتماعی ۳- شناخت وضعیت کنونی شرکت تعاونی زنان و در نتیجه حذف عوامل منفی در روند اهداف و توسعه روستایی. ۴- با توجه به مشارکت زنان در قالب شرکت تعاونی، باید نقاط ضعف و قوت آن، حداقل برای مسوولان و برنامه ریزان مشخص گردد. ۵- پس از شناخت وضعیت کنونی، می‌توان برای ترقی و بهبود شرکت تعاونی زنان روستایی، برنامه ریزی بهتری انجام داد.

اهداف

۱- شناسایی وضعیت کنونی و نحوه عملکرد شرکت‌های تعاونی روستایی هدف - شناخت وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضاء شرکت‌های تعاونی روستایی هدف ۳- بررسی نقش شرکت‌های تعاونی زنان در بهبود وضعیت اقتصادی اعضاء ۴- بررسی نقش شرکت‌های تعاونی زنان بر بهبود وضعیت شاخص‌های اجتماعی اعضا.

سوابق

استفاده از نتایج به دست آمده از پژوهشهای گذشته در مورد شرکت‌های تعاونی، محقق را در رسیدن به هدف یاری می‌نماید. در این راستا خلاصه‌ای از پژوهشهای انجام گرفته ذکر می‌شود.

فائو (۱۹۹۵) در گزارشی در زمینه زنان و توسعه روستایی در خاور نزدیک "به بررسی و نقد برنامه‌ها و سیاست‌های رسمی در خصوص زنان و توسعه روستایی در محدوده مورد بررسی پرداخته است. این گزارش بر نقش زیر ساختها و ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی بر میزان مشارکت زنان روستایی تأکید دارد. زهرا فرخی راستابی، و همکاران (۱۳۸۲)، در مقاله خود با عنوان "توانمندسازی زنان برای مشارکت در توسعه" به بررسی عوامل موثر بر توانمندسازی زنان پرداخته‌اند که یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که عواملی همچون افزایش سطح تحصیلات، دسترسی به منابع مالی، بهبود وضع سلامت، برخورداری از حق مالکیت قانونی، رفع تبعیض از بازارکار و حذف باورهای سنتی عوامل مؤثری در توانمندسازی زنان هستند. در بررسی دیگری طباطبایی یحیی - آبادی و حسینیان (۱۳۸۴)، در مقاله خود با عنوان "توانمندسازی زنان سرپرست خانوار از طریق مشاوره گروهی، آگاه‌سازی و کارآفرینی در شهر تهران" بیان می‌کنند که برنامه مشاوره گروهی بر عزت نفس زنان سرپرست خانوار تأثیر دارد.

بشر دوست (۱۳۷۳) پژوهشی با عنوان "بررسی میزان مشارکت زنان روستایی شالیکار و نقش آموزشهای ترویجی در تولید برنج در استان گیلان را مورد بررسی و تجلیل قرار داد. در این تحقیق، نتایج نشان می‌دهد هرچه وضعیت اقتصادی خانوار فرد بهتر باشد، میزان مشارکت او کمتر می‌شود. همچنین میزان مشارکت افراد آموزش دیده و آموزش ندیده یکسان می‌باشد. توبک (۱۳۷۵) "پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه بین عزت نفس و مشارکت زنان در تعاونی‌های زنان روستایی استان سمنان، شهرستان شاهرود روستای مجن را مورد بررسی و تجلیل قرار داد" در این تحقیق نگارنده به بررسی علل و عوامل مؤثر و تأثیرگذار عضویت در تعاونی‌های زنان روستایی می‌پردازد. او به این نتیجه دست یافت، که زنان عضو تعاونی‌ها از میزان عزت نفس، تفاهم زناشویی، اوقات فراغت و تحصیلات بالاتری نسبت به زنان غیر عضو برخوردار می‌باشند. پورطریق (۱۳۷۵) "پژوهشی با عنوان "سازه‌های مؤثر در مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های امور دام و صنایع روستایی استان هرمزگان را مورد بررسی و تجلیل قرار داد" در این تحقیق سعی بر آن دارد تا عوامل تأثیرگذار بر مشارکت زنان روستایی استان هرمزگان در فعالیت‌های امور دام و صنایع روستایی را مورد بررسی قرار دهد. نتایج به دست آمده از این تحقیق حاکی از آن است که مشارکت فعالیت‌های امور دام با متغیرهایی تعداد درآمد مستقل زنان و نیاز مالی آنان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

سوالها و فرضیه‌ها

سوالات: ۱- نقش شرکت‌های تعاونی روستایی زنان مورد بررسی بر بهبود وضعیت اقتصادی اعضا تا چه میزان است؟

- ۲- نقش شرکت‌های تعاونی روستایی زنان مورد بررسی بر بهبود وضعیت اجتماعی اعضا تا چه میزان است؟
 فرضیه‌ها: ۱- فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی روستایی زنان بر بهبود وضعیت اقتصادی اعضا تأثیر داشته است.
 ۲- فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی روستایی زنان بر بهبود وضعیت اجتماعی اعضا تأثیر داشته است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و بر مبنای ماهیت و روش از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی است. برای جمع آوری اطلاعات از دو روش اسنادی مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و روش میدانی مبتنی بر دو ابزار مصاحبه و پرسش نامه استفاده شده است. نحوه تعیین حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران است. جم جامعه ۹۶۲ نفر اعضاء شرکت تعاونی مورد بررسی بوده است. با توجه به جامعه مورد بررسی در این پژوهش از روش نمونه گیری طبقه‌ای متناسب استفاده شده است. که شرکت‌های تعاونی روستایی زنان خراشاد و خوسف طبقات جامعه را تشکیل می‌دهند و متناسب با تعداد سهام داران در هر یک از این طبقات نمونه گیری انجام گردید. حجم نمونه حاصل برابر ۲۴۳ می‌باشد، به طوری که متناسب با سهامداران شرکت تعاونی زنان خراشاد و کوثر خوسف به ترتیب تعداد ۶۶ و ۱۷۷ سهامدار از این شرکت‌ها مورد پرسشگری قرار خواهد گرفت. در فرمول مورد استفاده p نسبت سهامدارانی است که در شرکت‌های مزبور ۱۰ سهم و بیشتر دارند.

$$n_0 = \frac{z^2 p(1-p)}{d^2}$$

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

$$N = 962, \quad d = 0.05, \quad z = 1.96, \quad p = 0.7$$

$$n_0 = \frac{(1.96)^2 0.7(1-0.7)}{(0.05)^2} = 322.6944 \quad n = \frac{322.6944}{1 + \frac{322.6944}{962}} = 242.62 \cong 243$$

برای تعیین اعتماد پرسشنامه مربوط به اعضا تعداد ۳۰ پرسشنامه بین اعضای شرکت‌های تعاونی روستایی زنان توزیع گردید و ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه اعضا به شرح ذیل محاسبه گردید. ضریب همسانی درونی (آلفای کرونباخ) که با استفاده از نرم افزار SPSS محاسبه شده، در مؤلفه وضعیت اقتصادی ۰/۹۶، در مؤلفه وضعیت اجتماعی ۰/۹۸، است. از آنجایی که میزان ضریب گزارش شده بیش تر از ۰/۷ است. بنابراین پایایی پرسشنامه تحقیق قابل قبول است.

جدول ۱- تعداد سوال‌ها، آزمودنی‌ها و نتایج ضرایب آلفای کرونباخ

مقیاس	تعداد نمونه آماری	تعداد سؤال‌ها	همسانی درونی (آلفای کرونباخ)
اقتصادی	۲۴۴	۱۱	۰/۹۶
اجتماعی	۲۴۴	۲۵	۰/۹۸

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

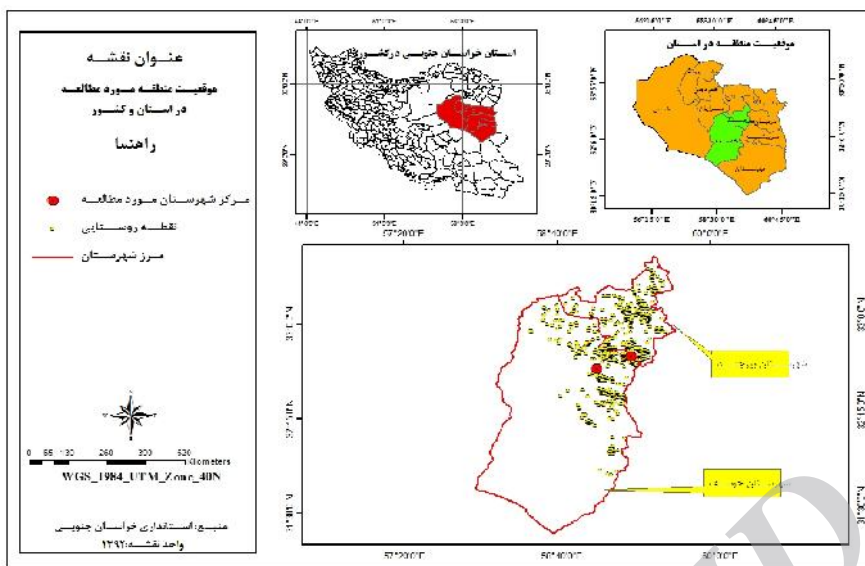
معرفی متغیرها و شاخص‌ها

۱- ویژگی‌های فردی (مقیاس فاصله‌ای و اسمی): سابقه عضویت در شرکت تعاونی؛ تعداد افراد خانواده؛ شغل قبل و بعد از عضویت. ۲- متغیرهای اقتصادی (مقیاس ترتیبی): میزان درآمد ماهیانه؛ میزان پس انداز ماهیانه؛ میزان فعالیت در بخش دامداری-زراعت-باغداری-صنایع دستی؛ توانایی خرید کالای مصرفی-وسایل منزل-وسایل نقلیه؛ فرصت شغلی پاره وقت؛ افزایش دسترسی به اعتبارات و تسهیلات، نهاده‌ها و عوامل تولید؛ ۳- متغیرهای اجتماعی (مقیاس ترتیبی): بهبود وضعیت زندگی؛ ایجاد امکان فعالیت به صورت دسته جمعی؛ ایجاد تبادل نظر و همکاری برای حل مشکلات موجود؛ برخورداری از شخصیت حقوقی در قالب گروه؛ تمایل به تحصیل و حضور در اجتماع؛ فراهم شدن امکان آموزش‌های مورد نیاز؛ افزایش سواد؛ افزایش اطلاعات، دانش و آگاهی‌های علمی و کاربردی؛ کاهش تعصبات خانوادگی و مخالفت شوهر یا پدر با حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی؛ کاهش نگرش منفی نسبت به توانایی زنان؛ کاهش فقر اقتصادی خانواده؛ تقویت اعتماد به نفس؛ تقویت خلاقیت فردی و اجتماعی؛ تقویت روحیه رهبری؛ تقویت روحیه نوگرایی و نوپذیری؛ تقویت قدرت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی؛ تقویت شناخت و درک صحیح از محیط اطراف؛ آموزش صنایع روستایی و هنری-باغداری-زراعت و...؛ آموزش تبدیل فرآوری محصولات کشاورزی و دامی؛ آموزش خانه‌داری، بهداشت و تنظیم خانواده.

محدوده و قلمرو تحقیق

شهرستان بیرجند در بین ۵۸ درجه و ۳۶ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۴۰ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۳۸ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. این شهرستان دارای وسعت ۳۹۵۹ کیلومتر مربع می‌باشد و شامل دهستانهای القورات- باقران- شاخنات- شاخن- فشارود و کاهشنگ می‌باشد. شهرستان بیرجند از شمال به شهرستان قانات و سرایان، از جنوب به شهرستان سریشنه و از شرق به شهرستان درمیان منتهی می‌شود. شهرستان بیرجند مشتمل بر ۳۱۰ روستا و آبادی بوده که از این تعداد ۲۷۵ روستا دارای سکنه است.

شهرستان خوسف در ۵۷ درجه و ۵۷ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۲۲ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۱ درجه و ۲۰ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۱۲ دقیقه عرض جغرافیایی قرار دارد. این شهرستان در ۳۵ کیلومتری جنوب غربی بیرجند واقع شده است و دارای مساحتی برابر با ۱۷۲۳۲.۴ کیلومتر مربع است. شهرستان خوسف دارای چهار دهستان و ۲۷۱ روستا است، که از این تعداد ۲۱۷ روستا دارای سکنه و ۵۴ روستا خالی از سکنه هستند (معاونت برنامه‌ریزی استانداری استان خراسان جنوبی: ۱۳۹۱).



شکل ۱- موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

مفاهیم و مبانی نظری

در دهه ۱۹۷۰، مسائل مربوط به شرکت همه جانبه زنان در فرایند برنامه‌های توسعه ملی به تدریج وارد دستور کار سازمان‌های توسعه ملی و بین‌المللی شد. اما از سال ۱۹۸۱، انتشار مقالات و کتاب‌های مربوط به زنان در امور توسعه به سرعت افزایش یافت. با وجود این فعالیت‌ها، کوشش‌های موجود در برنامه‌های توسعه هنوز هم نتوانسته توان موجود و بالقوه زنان را در فرایند توسعه تشخیص دهد و اثر این برنامه‌ها را بر زنان مشخص سازد (تورس، ۱۳۷۵: ۳۶). دیدگاه‌های گوناگونی در ارتباط با زنان و توسعه وجود دارد از قبیل دیدگاه رفاه، نگرش زنان در توسعه دیدگاه جنسیت و توسعه، زنان و توسعه، دیدگاه مبتنی بر کارایی، نگرش مبتنی بر توانمندسازی، جنسیت و محیط و ... هدف از نگرش زنان در توسعه، درگیر کردن زنان در توسعه اقتصادی از طریق اجرای طرح‌های درآمدزا برای زنان است (واندانا، ۱۹۸۹: ۴۳).

در بررسی روند تاریخی توسعه، گرایش‌ها به سمت توجه به ابعاد انسانی توسعه در پی شکست راهبرد صنعتی شدن شتابان شهری، برنامه ریزان توسعه را بر آن داشت تا در تفکرات خویش تجدید نظر کرده و بهره‌گیری کافی و متناسب از منابع انسانی، بویژه زنان که نیمی از جمعیت را تشکیل می‌دهند، را از عمده‌ترین اهداف راهبرد توسعه در نظر بگیرند (خانی، ۱۳۷۲: ۱۳۴). بنابراین از سال ۱۹۷۰ توجهات جهانی و پروژه‌های تحقیقاتی به سمت زنان جلب گردید و جزوات عمومی برای آگاهی بخشیدن به نحوه تاثیرگذاری برنامه‌های توسعه بر زندگی زنان تدوین شده و در این راستا آژانس‌های ملی و بین‌المللی بحث در رابطه با دخالت دادن زنان در کنترل و جهت‌گیری اهداف توسعه را آغاز کردند (مومسن، ۱۹۹۱: ۵). این تاکید حداقل در سطح محلی قابل طرح بوده است. بدین ترتیب محققان و سیاستگذاران به درک متفاوتی نسبت به مردان، زنان در انواع مختلف تولیدات کشاورزی و صنعتی رسیدند.

با توجه به آنچه که گفته شد، مشارکت زنان در جریان توسعه یک امر ضروری می‌باشد، که با روش‌های مختلف باید نسبت به این امر مبادرت نمود. یکی از این ظرفیت‌ها، تشکل مردمی با حمایت نهادهای دولتی است. تشکلاتی که بتوانند زمینه مشارکت زنان را در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی گرد هم آورد. شرکت تعاونی زنان روستایی نمونه‌ای از این تشکلات هستند.

بسط و توسعه فعالیت‌های مولد و پویا، یکی از اهداف مهم تعاونی‌ها است. زیرا تعاونی‌ها با سرمایه‌گذاری موجب ایجاد فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی خاصی می‌شوند. می‌توان ابراز داشت که شرکت‌ها و موسسه‌های مشارکتی (تعاونی‌ها) معمولاً درآمد خود را متناسب با ارزش منابعی که اعضاء شرکت با تشریک مساعی بدست آورده‌اند، تقسیم می‌کنند. منابع و درآمد خالص میان کلیه اعضاء شرکت بصورت عادلانه تخصیص یافته و هیچ عضوی از تعاونی درآمدش بالاتر از بقیه اعضاء نیست (استوکسد، ۲۰۰۲: ۵۵). گروهی معتقدند که فعالیت در تعاونی‌ها بستر لازم را برای به ثمر رسانیدن رشد شخصیتی و ارتقاء توانمندی‌های ذهنی و فکری اعضاء مهیا نموده و موجب مشارکت فعال آنان در فعالیت‌های گروهی می‌گردد (کرایسی، ۲۰۰۰: ۲۲۷). با این وجود بسیاری از رویکردهایی که در باره توسعه تعاونی‌ها و به ویژه تعاونی‌های روستایی مطرح می‌شود، ساده‌انگارانه، سطحی و بدون مبنای فلسفی عمیق است. به عبارت دیگر بسیاری از خط‌مشی‌هایی که در باره تعاونی‌ها مطرح می‌گردد، فاقد پایه نظری و چارچوب فلسفی مشخص است و لذا شایسته نسبت که بدون تحلیل عمیق به ارزیابی و چگونگی روند تکامل تعاونی‌ها پرداخت (آپتوپ، ۲۰۰۰: ۶۵۱).

حال می‌دانیم توسعه‌ای که تعاونی‌ها به دنبال آن هستند، توسعه پایدار است. توسعه پایدار فرآیندی است، که نه تنها رشد اقتصادی را به همراه دارد، بلکه سبب تجدید حیات محیط زیست به جای تخریب آن می‌گردد و به جای در حاشیه قرار دادن مردم، به آنان قدرت و اختیار می‌دهد، اولویت را به فقرا داده و حق انتخاب را برای آنها فراهم آورده و امکان مشارکت در تصمیماتی که بر زندگی آنان تاثیر می‌گذارد را تقویت می‌کند. توسعه‌ای که طرفدار مردم، طبیعت، اشتغال و زنان است (استوپ، ۱۹۷۵: ۵). تعاونی‌ها و از جمله تعاونی زنان روستایی در موارد مختلفی از جمله؛ اهداف چندگانه اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی، ابزار مناسب جهت همکاری و مشارکت مردم، آسیب کمتر به محیط، ایجاد فضای مناسب جهت سرمایه‌گذاری، کاهش نابرابری، تقویت گروه‌های حاشیه‌ای و دموکراسی اقتصادی، ارتباط قوی با جوامع محلی و... تاثیر گذار هستند.

بدین ترتیب شرکت‌های تعاونی و از جمله تعاونی‌های زنان، در صورت مدیریت مطلوب، قادر است تا ضمن تامین منافع اعضاء، بستر مناسبی جهت توسعه پایدار فراهم آورد. از آنجا که تعاونی‌های روستایی بیشتر ارتباط را با محیط پیرامون خود برقرار می‌کنند، تشکیل تعاونی‌های روستایی زنان نیز می‌تواند به تحقق توسعه پایدار روستایی مساعدت نماید (گرتلر، ۲۰۰۱: ۶). لذا ضرورت آن می‌رود که اثرات اقتصادی و اجتماعی که شرکت تعاونی زنان روستایی مشخص، و بررسی گردد. چرا که مسلماً ایجاد این شرکت‌های، با توجه به اهداف اولیه، نتایجی را به همراه دارد و بدین روش برای این یافتن نتایج، بررسی و تحقیق در این زمینه است.

بحث و تجزیه و تحلیل

سابقه عضویت در شرکت تعاونی

نتایج نشان می‌دهد در شرکت تعاونی زنان خوسف ۲۹/۵ درصد سابقه عضویت ۱-۳، ۳۹/۱ درصد سابقه عضویت ۴-۶، ۲۱/۸ درصد سابقه عضویت ۷-۹، ۹/۶ درصد سابقه عضویت ۱۰ سال به بالا قرار دارند. ۲۱ نفر از افراد نمونه در شرکت تعاونی زنان خوسف سابقه عضویت خود را مشخص نکرده‌اند. همچنین در شرکت تعاونی زنان خراشاد ۶/۹ درصد سابقه عضویت ۱-۳، ۲۲/۴ درصد سابقه عضویت ۴-۶، ۵۳/۴ درصد سابقه عضویت ۷-۹، ۱۷/۲ درصد سابقه عضویت ۱۰ سال به بالا قرار دارند. ۹ نفر از افراد نمونه در شرکت تعاونی زنان خراشاد سابقه عضویت خود را مشخص نکرده‌اند. سابقه عضویت اکثریت زنان در شرکت تعاونی خوسف، بین ۶-۴ سال و در شرکت تعاونی خراشاد، ۹-۷ است.

جدول ۲- توزیع فراوانی اعضای شرکت تعاونی براساس سابقه عضویت آنان

کل		خراشاد		خوسف		زیرگروه‌ها(سابقه عضویت)
فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	
۵۰	۲۳/۴	۶/۹	۴	۲۹/۵	۴۶	۱-۳
۷۴	۳۴/۶	۲۲/۴	۱۳	۳۹/۱	۶۱	۴-۶
۶۵	۳۰/۴	۵۳/۴	۳۱	۲۱/۸	۳۴	۷-۹
۲۵	۱۱/۷	۱۷/۲	۱۰	۹/۶	۱۵	۱۰ به بالا

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

تعداد افراد خانواده اعضا در شرکت تعاونی

نتایج نشان می‌دهد در شرکت تعاونی زنان خوسف، ۴/۹ درصد از خانوارهای نمونه تک نفری، ۱۲/۸ درصد از خانوارهای نمونه دو نفری، ۱۸/۳ درصد از خانوارهای نمونه سه نفری، ۳۳/۵ درصد از خانوارهای نمونه چهار نفری، ۱۳/۴ درصد از خانوارهای نمونه پنج نفری و ۱۷/۱ درصد از خانوارهای نمونه شش نفر به بالا هستند. همچنین در شرکت تعاونی زنان خراشاد ۲ درصد از خانوارهای نمونه تک نفری، ۳۵/۳ درصد از خانوارهای نمونه دو نفری، ۲۰/۵ درصد از خانوارهای نمونه سه نفری، ۱۷/۶ درصد از خانوارهای نمونه چهار نفری، ۱۵/۷ درصد از خانوارهای نمونه پنج نفری و ۳/۹ درصد از خانوارهای نمونه شش نفر به بالا هستند. اکثریت تعداد افراد خانواده اعضا در شرکت تعاونی خوسف، ۴ نفر و اکثریت تعداد افراد خانواده اعضا در شرکت تعاونی خراشاد، ۲ نفر است.

جدول ۳- توزیع فراوانی اعضای شرکت تعاونی براساس تعداد افراد خانواده‌ی اعضا

کل	خراشاد		خوسف		زیرگروه‌ها(تعداد افراد خانواده)	
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی		
۴/۲	۹	۲	۱	۴/۹	۸	۱
۱۸/۱	۳۹	۳۵/۳	۱۸	۱۲/۸	۲۱	۲
۲۰	۴۳	۲۰/۵	۱۳	۱۸/۳	۳۰	۳
۲۹/۸	۶۴	۱۷/۶	۹	۳۳/۵	۵۵	۴
۱۴	۳۰	۱۵/۷	۸	۱۳/۴	۲۲	۵
۱۴	۳۰	۳/۹	۲	۱۷/۱	۲۸	۶ به بالا

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

شغل اعضا قبل از عضویت در شرکت تعاونی

نتایج نشان می‌دهد شغل اعضا قبل از عضویت در شرکت تعاونی زنان خوسف، ۱۲/۴ درصد از خانوارهای نمونه در شغل دامداری، ۴/۱ درصد از خانوارهای نمونه در شغل باغداری، ۱۱/۸ درصد از خانوارهای نمونه در شغل صنایع دستی، ۵/۳ درصد از خانوارهای نمونه در مشاغل خدماتی و ۶۶/۳ درصد از خانوارهای نمونه در سایر مشاغل مشغول به کار هستند. همچنین در شرکت تعاونی زنان خراشاد ۱۵/۷ درصد از خانوارهای نمونه در شغل دامداری، ۲ درصد از خانوارهای نمونه در شغل باغداری، ۵/۹ درصد از خانوارهای نمونه در شغل زراعت، ۳۳/۳ درصد از خانوارهای نمونه در شغل صنایع دستی، ۵/۹ درصد از خانوارهای نمونه در مشاغل خدماتی و ۳۷/۳ درصد از خانوارهای نمونه در سایر مشاغل مشغول به کار هستند. اکثریت اعضای شرکت تعاونی خوسف و خراشاد، در قبل عضویت در سایر شغل‌ها (غیر از دامداری، باغداری، زراعت، صنایع دستی و مشاغل خدماتی) مشغول به کار بوده‌اند.

جدول ۴- توزیع فراوانی اعضای شرکت تعاونی براساس شغل اعضا

کل	خراشاد		خوسف		زیرگروه‌ها(شغل قبل عضویت)	
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی		
۱۳/۲	۲۹	۱۵/۷	۸	۱۲/۴	۲۱	دامداری
۳/۶	۸	۲	۱	۴/۱	۷	باغداری
۱/۴	۳	۵/۹	۳	۰	۰	زراعت
۱۶/۸	۳۷	۳۳/۳	۱۷	۱۱/۸	۲۰	صنایع دستی
۵/۵	۱۲	۵/۹	۳	۵/۳	۹	مشاغل خدماتی
۹۵/۵	۱۳۱	۳۷/۳	۱۹	۶۶/۳	۱۱۲	سایر

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

شغل اعضا بعد از عضویت در شرکت تعاونی

نتایج نشان می‌دهد، شغل اعضا بعد از عضویت در شرکت تعاونی زنان خوسف، ۹/۹ درصد از خانوارهای نمونه در شغل دامداری، ۱/۹ درصد از خانوارهای نمونه در شغل باغداری، ۱/۲ درصد از خانوارهای نمونه در شغل زراعت، ۶/۸ درصد از خانوارهای نمونه در شغل صنایع دستی، ۱۱/۱ درصد از خانوارهای نمونه در مشاغل خدماتی و ۶۹/۱ درصد از خانوارهای نمونه در سایر مشاغل مشغول به کار هستند. همچنین در شرکت تعاونی زنان خراشاد ۷/۷ درصد از خانوارهای نمونه در شغل دامداری، ۱/۳ درصد از خانوارهای نمونه در شغل باغداری، ۱/۳ درصد از خانوارهای نمونه در شغل زراعت، ۷۰/۸ درصد از خانوارهای نمونه در شغل صنایع دستی، ۳/۱ درصد از خانوارهای نمونه در مشاغل خدماتی و ۱۲/۳ درصد از خانوارهای نمونه در سایر مشاغل مشغول به کار هستند. اکثریت اعضای شرکت تعاونی خوسف در بعد عضویت نیز همچنان در سایر شغل‌ها (غیر از دامداری، باغداری، زراعت، صنایع دستی و مشاغل خدماتی) مشغول به کار هستند. ولی اکثریت اعضا بعد از عضویت در شرکت تعاونی خراشاد، به شغل صنایع دستی روی آورده‌اند. زیرا بیشترین درصد فراوانی (۷۰/۸ درصد) را به خود اختصاص داده است.

جدول ۵- توزیع فراوانی اعضای شرکت تعاونی براساس شغل اعضا بعد از عضویت در شرکت تعاونی

کل		خراشاد		خوسف		زیرگروه‌ها (شغل بعد عضویت)
درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	
۹/۳	۲۱	۷/۷	۵	۹/۹	۱۶	دامداری
۲/۲	۵	۳/۱	۲	۱/۹	۳	باغداری
۱/۸	۴	۳/۱	۲	۱/۲	۲	زراعت
۲۵/۱	۵۷	۷۰/۸	۴۶	۶/۸	۱۱	صنایع دستی
۸/۸	۲۰	۳/۱	۲	۱۱/۱	۱۸	مشاغل خدماتی
۵۲/۹	۱۲۰	۱۲/۳	۸	۶۹/۱	۱۱۲	سایر

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

بررسی شاخص‌های اقتصادی

مقدار میانگین‌های بدست آمده (کمتر یا مساوی ۳)، در جدول ۵ نشان می‌دهد که شرکت‌های تعاونی زنان نتوانسته‌اند، در بهبود وضعیت اقتصادی اعضای خود مفید واقع شوند. یا به عبارتی دیگر حداقل ۷۰ درصد از اعضای شرکت‌های تعاونی اذهان داشته‌اند، که وضعیت اقتصادی آنان بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی یا تغییری نکرده یا بدتر شده است.

جدول ۶- وضعیت اقتصادی اعضا

میانگین	خیلی بدتر شده		بدتر شده		تغییری نکرده		بهبتر شده		خیلی بهتر شده		
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲/۸۸	۴۹	۲۰/۵	۲۶	۱۰/۹	۸۷	۳۶/۴	۵۸	۲۴/۳	۱۹	۷/۹	میزان درآمد ماهیانه
۲/۸۲	۵۱	۲۱/۴	۲۹	۱۲/۲	۸۵	۳۵/۷	۵۶	۲۳/۵	۱۷	۷/۱	میزان پس انداز
۲/۵۶	۴۹	۲۲/۳	۲۵	۱۱/۴	۱۲۲	۵۵/۵	۲۱	۹/۵	۳	۱/۴	میزان فعالیت در بخش دامداری
۲/۵۶	۴۸	۱۹/۷	۳۱	۱۲/۷	۱۱۵	۴۷/۱	۲۳	۹/۴	۴	۱/۶	میزان فعالیت در
۲/۵۹	۵۰	۲۳/۳	۲۰	۹/۳	۱۱۶	۵۴	۲۵	۱۱/۶	۴	۱/۹	میزان فعالیت در
۳	۴۷	۲۰/۶	۱۵	۶/۶	۹۲	۴۰/۴	۳۷	۱۶/۲	۳۷	۱۶/۲	میزان فعالیت در
۲/۹۱	۴۷	۲۱/۱	۲۷	۱۲/۱	۷۱	۳۱/۸	۵۳	۲۳/۸	۲۵	۱۱/۲	توانایی خرید کالای
۲/۹۰	۴۴	۱۹	۳۰	۱۳	۸۳	۳۵/۹	۵۳	۲۲/۹	۲۱	۹/۱	توانایی خرید وسایل
۲/۷۴	۴۹	۲۱/۶	۳۳	۱۴/۵	۸۹	۳۹/۲	۳۸	۱۶/۷	۱۸	۷/۹	توانایی خرید وسایل
۲/۴۸	۵۵	۲۴/۸	۴۳	۱۹/۴	۹۴	۴۲/۳	۲۲	۹/۹	۸	۳/۶	فرصت شغلی پاره
۲/۹۸	۳۹	۱۷/۶	۲۰	۹	۹۰	۴۰/۵	۵۱	۲۳	۲۲	۹/۹	افزایش دسترسی به اعتبارات و تسهیلات، نهاده‌ها و عوامل تولید

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

بررسی شاخص‌های اجتماعی

با توجه به اطلاعات آماری ارائه شده در جدول ۷ می‌توان اظهار نظر کرد تنها ۲۵ درصد از اعضای شرکت‌های تعاونی، بعد از عضویت، وضعیت زندگی آنان بهبود یافته است. میانگین ۲/۸۳ نیز گویای این مطلب است. تنها ۲۱ درصد از اعضا اظهار داشته‌اند فعالیت به صورت دسته جمعی بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی روستایی زنان افزایش یافته است. برخورداری از شخصیت حقوقی در قالب گروه (۱۴/۱ درصد)، ایجاد تبادل نظر و همکاری برای حل مشکلات موجود (۱۵/۶ درصد)، دسترسی به اعتبارات، بازار و مراجع تصمیم‌گیری (۲۶/۴ درصد)، فراهم شدن امکان آموزش‌های مورد نیاز (۲۴/۲ درصد)، افزایش تمایل به تحصیل و حضور در اجتماع (۲۶/۸ درصد)، افزایش سواد (۲۶/۱ درصد)، افزایش اطلاعات، دانش و آگاهی‌های علمی و کاربردی (۳۷ درصد)، کاهش تعصبات خانوادگی و مخالفت شوهر یا پدر با حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی (۲۵/۹ درصد)، کاهش نگرش منفی نسبت به توانایی زنان (۲۸/۴ درصد)، کاهش تبعیض‌های جنسیتی (۲۳/۹ درصد)، کاهش فقر اقتصادی خانواده (۳۲/۲ درصد)، از بین بردن مردسالاری و عدم اجازه حضور زنان در فعالیت‌های گروهی (۳۱/۷ درصد)، تقویت اعتماد به نفس (۴۱/۷ درصد)، تقویت خلاقیت فردی و اجتماعی (۲۹/۳ درصد)، تقویت روحیه رهبری (۳۳/۱ درصد)، تقویت روحیه نوگرایی و نوپذیری (۲۸/۲ درصد)، تقویت قدرت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی (۲۷/۷ درصد)، تقویت تجزیه و تحلیل مسایل (۲۸/۴ درصد)، تقویت شناخت و درک صحیح از محیط

اطراف (۳۵/۸ درصد)، آموزش صنایع روستایی و هنری (۲۷ درصد)، آموزش زراعت، باغبانی، دامپروری (۲۲/۸ درصد)، آموزش تبدیل فرآوری محصولات کشاورزی و دامی (۲۱/۹ درصد) و آموزش خانه داری، بهداشت و تنظیم خانواده (۳۳/۳ درصد) با عضویت در شرکت‌های تعاونی امکان پذیر شده است. بنابراین با نگاهی به درصدهای ارائه شده و میانگین‌های بدست آمده (کمتر از ۳) می‌توان نتیجه گرفت که حداقل بیش از ۷۰ درصد اعضای شرکت‌های تعاونی اظهار داشته‌اند با عضویت در مؤلفه وضعیت اجتماعی آنان بهبود نیافته بلکه در حد متوسط و زیر متوسط می‌باشد. در بین متغیرهای فوق، از دیدگاه اعضا، شرکت‌های تعاونی در تقویت اعتماد به نفس فعالیت‌های تولیدی مشارکتی به عنوان یک مؤلفه اجتماعی نسبت به دیگر مؤلفه قوی تر بوده است.

جدول ۷- وضعیت اجتماعی

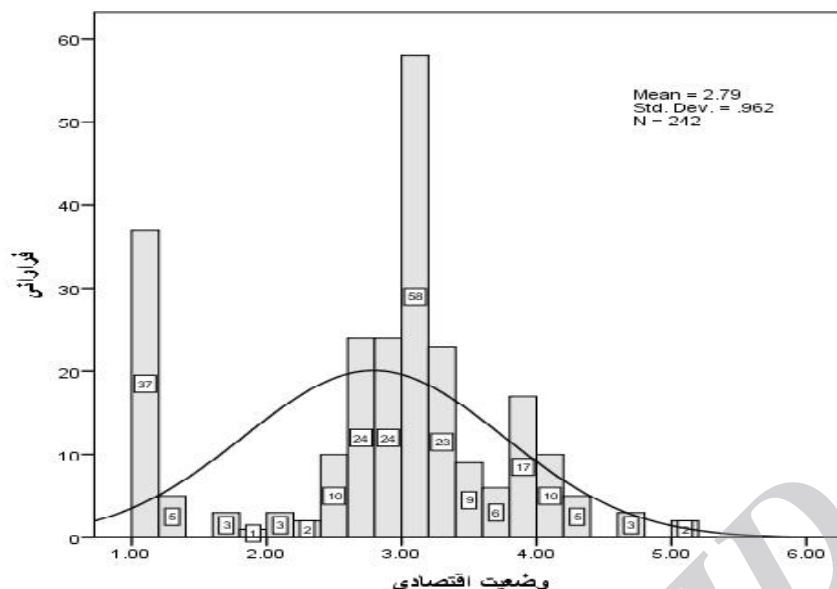
میانگین	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲/۸۳	۴۴	۱۴/۷	۲۹	۱۲/۳	۱۰۳	۴۳/۸	۳۹	۱۶/۶	۲۰	۸/۵	بهبود وضعیت زندگی
۲/۷۴	۴۱	۱۸	۳۱	۱۳/۶	۱۰۸	۴۷/۴	۴۱	۱۸	۷	۳/۱	ایجاد امکان فعالیت به صورت
۲/۷۴	۳۶	۱۵/۹	۲۷	۱۱/۹	۱۳۲	۵۸/۱	۲۴	۱۰/۶	۸	۳/۵	برخورداری از شخصیت حقوقی در قالب گروه
۲/۶۷	۴۴	۱۹	۳۰	۱۳	۱۲۱	۵۲/۴	۳۰	۱۳	۶	۲/۶	ایجاد تبادل نظر و همکاری برای حل مشکلات موجود
۲/۷۹	۴۱	۱۷/۷	۳۳	۱۴/۳	۹۶	۴۱/۶	۵۴	۲۳/۴	۷	۳	دسترسی به اعتبارات، بازار و
۲/۷۸	۴۰	۱۷/۳	۳۸	۱۶/۵	۹۷	۴۲	۴۴	۱۹	۱۲	۵/۲	فراهم شدن امکان آموزش‌های مورد نیاز
۲/۸۸	۴۲	۱۸/۸	۱۶	۷/۱	۱۰۶	۴۷/۳	۴۶	۲۰/۵	۱۴	۶/۳	تمایل به تحصیل و حضور در اجتماع
۲/۸۳	۳۹	۱۷	۳۹	۱۷	۹۲	۴۰	۴۱	۱۷/۸	۱۹	۸/۳	افزایش سواد
۲/۹۹	۴۰	۱۷/۶	۲۱	۹/۳	۸۲	۳۶/۱	۶۹	۳۰/۴	۱۵	۶/۶	افزایش اطلاعات، دانش و آگاهی‌های علمی و کاربردی
۲/۹۰	۳۶	۱۶/۴	۲۳	۱۰/۵	۱۰۴	۴۷/۳	۴۱	۱۸/۶	۱۶	۷/۳	کاهش تعصبات خانوادگی و مخالفت شوهر یا پدر با حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی
۲/۸۲	۳۷	۱۶/۷	۴۱	۱۸/۵	۸۱	۳۶/۵	۴۹	۲۲/۱	۱۴	۶/۳	کاهش نگرش منفی نسبت به توانایی زنان
۲/۷۷	۴۲	۱۸/۲	۴۲	۱۸/۲	۹۲	۳۹/۸	۳۵	۱۵/۲	۲۰	۸/۷	کاهش تبعیض‌های جنسیتی
۲/۹۶	۴۱	۱۸/۱	۳۱	۱۳/۷	۸۲	۳۶/۱	۴۱	۱۸/۱	۳۲	۱۴/۱	کاهش فقر اقتصادی خانواده
۲/۹۰	۴۲	۱۸/۵	۲۶	۱۱/۵	۸۷	۸۳/۳	۵۶	۲۴/۷	۱۶	۷	از بین بردن مردسالاری و عدم اجازه حضور زنان در

۹	۲۰	۳۲/۷	۷۳	۳۰/۵	۶۸	۱۰/۸	۲۴	۱۷	۳۸	۳/۰۵	تقویت اعتماد به نفس
۴/۹	۱۱	۲۴/۴	۵۵	۴۸	۱۰۸	۶/۲	۱۴	۱۶/۴	۳۷	۲/۹۵	تقویت خلاقیت فردی و
۶/۳	۱۴	۲۶/۸	۶۰	۳۷/۹	۸۵	۱۰/۳	۲۳	۱۸/۸	۴۲	۲/۹۱	تقویت روحیه رهبری
۴	۹	۲۴/۲	۵۵	۴۰/۸	۱۰۴	۷/۹	۱۸	۱۸/۱	۴۱	۲/۸۸	تقویت روحیه نوگرایی و نوپذیری
۵/۴	۱۲	۲۲/۳	۵۰	۴۷/۸	۱۰۷	۷/۶	۱۷	۱۷	۳۸	۲/۹۱	تقویت قدرت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی
۵/۹	۱۳	۲۲/۵	۵۰	۴۳/۷	۹۷	۹/۵	۲۱	۱۸/۵	۴۱	۲/۸۷	تقویت تجزیه و تحلیل مسایل
۷/۵	۱۷	۲۸/۳	۶۴	۳۳/۲	۷۵	۱۱/۱	۲۵	۱۹/۹	۴۵	۲/۹۲	تقویت شناخت و درک صحیح از محیط اطراف
۷/۸	۲۰	۱۹/۲	۴۴	۴۳/۲	۹۹	۶/۹	۲۲	۱۹/۲	۴۴	۲/۸۸	آموزش صنایع روستایی و کشاورزی
۶/۸	۱۵	۱۶	۳۵	۴۲/۹	۹۴	۱۱/۴	۲۵	۲۲/۱	۵۰	۲/۷۲	آموزش زراعت، باغبانی، دامپروری
۴/۴	۱۰	۱۷/۵	۴۰	۹۳/۳	۹۰	۱۹/۲	۴۴	۱۹/۷	۴۵	۲/۶۷	آموزش تبدیل فرآوری محصولات کشاورزی و دامی
۱۰/۴	۲۴	۲۲/۹	۵۳	۴۰/۳	۹۳	۴/۸	۱۱	۲۱/۶	۵۰	۲/۹۵	آموزش خانه‌داری، بهداشت و تنظیم خانواده

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

توصیف نمره وضعیت اقتصادی

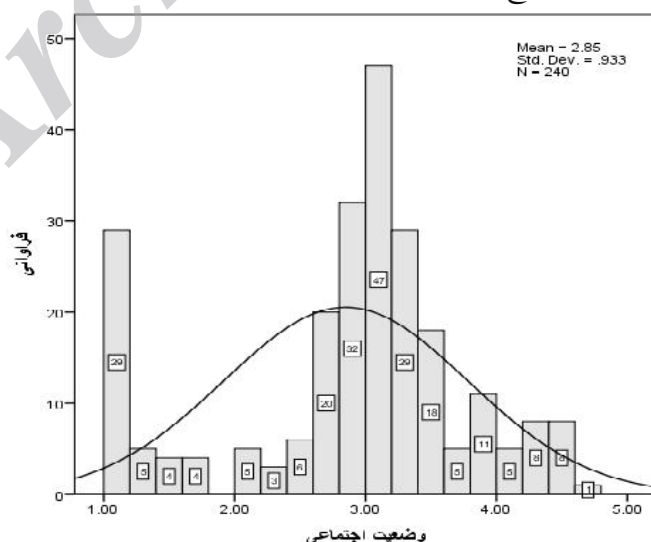
نمره وضعیت اقتصادی زنان بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی با میانگین ۲/۷۹ و انحراف معیار ۰/۹۶ دارای چولگی و کشیدگی منفی است. میانگین نشان می‌دهد وضعیت اقتصادی نمونه آماری بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی بدتر شده است یعنی درآمد ماهیانه، پس انداز ماهیانه، توانایی خرید و میزان فعالیت در بخش زراعت، باغداری میزان فعالیت آنان بدتر شده است چولگی منفی نشان می‌دهد که مشاهده‌های دور افتاده از حول میانگین در دامنه چپ توزیع است. کشیدگی منفی بیانگر این است که منحنی توزیع داده‌های مشاهده شده از توزیع نرمال کوتاه‌تر است. با توجه به این که انحراف ضرایب کشیدگی کوچک‌تر از قدر مطلق ۱/۹۶ است، توزیع متقارن است. جزییات دقیق آماری در جدول شماره ۷ آمده است.



نمودار ۱- توصیف متغیر وضعیت اقتصادی

توصیف نمره وضعیت اجتماعی

نمره وضعیت اجتماعی زنان بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی با میانگین $2/84$ و انحراف معیار $0/93$ دارای چولگی و کشیدگی منفی است. میانگین نشان می‌دهد وضعیت اجتماعی نمونه آماری بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی بدتر شده است و همچنان نسبت به توانایی زنان نگرش منفی وجود دارد. چولگی منفی نشان می‌دهد که مشاهده‌های دور افتاده از حول میانگین در دامنه چپ توزیع است. کشیدگی منفی بیانگر این است که منحنی توزیع داده‌های مشاهده شده از توزیع نرمال کوتاه‌تر است. با توجه به این که انحراف ضرایب کشیدگی کوچک‌تر از قدر مطلق $1/96$ است، توزیع متقارن است. جزئیات دقیق آماری در جدول ۸ آمده است.



نمودار ۲- توصیف متغیر وضعیت اجتماعی

جدول ۸- شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی متغیرهای تحقیق

آماره	اقتصادی	اجتماعی
میانگین	۲/۷۹	۲/۸۴
انحراف معیار	۰/۹۶	۰/۹۳
واریانس	۰/۹۲	۰/۸۷
چولگی	-۰/۵۷	-۰/۶۶
انحراف ضرایب چولگی	۰/۱۵	۰/۱۵
کشیدگی	-۰/۱۶	-۰/۰۶
انحراف ضرایب	۰/۳۱	۰/۳۱

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

بررسی متغیرهای تحقیق در شرکت تعاونی خوسف

با توجه به اینکه میزان معنی داری آزمون در جدول ۸ که از ۰/۰۵ درصد کوچکتر است و از طرف دیگر با توجه به مقدار آماره $t: -۷/۸۵$ در متغیر وضعیت اقتصادی، مقدار آماره $t: -۵/۹۳$ در متغیر وضعیت اجتماعی می‌توان نتیجه گرفت، اعضا از عملکرد شرکت تعاونی خوسف رضایت نداشته‌اند. همچنین نتایج نشان داد عضویت در شرکت تعاونی خوسف در وضعیت اقتصادی و اجتماعی ایشان تاثیر مثبت نداشته است و عوامل برانگیزاننده (رضایت شخصی، اثبات شایستگی‌های خود، کمک به دیگران، داشتن قدرت و موقعیت اجتماعی برتر و استقلال مالی) نتوانسته است بر عضویت اعضا در شرکت تعاونی خوسف تاثیرگذار باشد.

جدول ۹- بررسی متغیرهای تحقیق در شرکت تعاونی خوسف

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معناداری
اقتصادی	۱۷۶	۲/۴۷	۰/۸۸	-۷/۸۵	۱۷۵	۰/۰۰۰۱
اجتماعی	۱۷۷	۲/۶۰	۰/۸۸	-۵/۹۳	۱۷۶	۰/۰۰۰۱

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

بررسی متغیرهای تحقیق در شرکت تعاونی خراشاد

با توجه به اینکه میزان معنی داری آزمون در جدول ۹ ($p < ۰/۰۵$) و از طرف دیگر با توجه به مثبت بودن مقدار آماره $t: ۸/۹۷$ در متغیر وضعیت اقتصادی، مقدار آماره $t: ۶/۲۹$ در متغیر وضعیت اجتماعی می‌توان نتیجه گرفت اعضا از عملکرد شرکت تعاونی خراشاد رضایت داشته‌اند. همچنین نتایج نشان داد عضویت در شرکت تعاونی خراشاد در وضعیت اقتصادی و اجتماعی ایشان تاثیر مثبت داشته است و عوامل برانگیزاننده (رضایت شخصی، اثبات شایستگی‌های خود، کمک به دیگران، داشتن قدرت و موقعیت اجتماعی برتر و استقلال مالی) نتوانسته است بر عضویت اعضا در شرکت تعاونی خوسف تاثیرگذار بوده است.

جدول ۱۰- بررسی متغیرهای تحقیق در شرکت تعاونی خراشاد

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح
اقتصادی	۶۶	۳/۶۳	۰/۵۷	۸/۹۷	۶۵	۰/۰۰۰۱
اجتماعی	۶۳	۳/۵۳	۰/۶۷	۶/۲۹	۶۲	۰/۰۰۰۱

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

جمع بندی و نتیجه گیری

آزمون متغیرهای اقتصادی و اجتماعی

نتایج جدول ۱۱ نشان می‌دهد عضویت در شرکت تعاونی زنان بر افزایش میزان درآمد ماهیانه ($p > 0/05$) و $t: -1/48$)، افزایش میزان فعالیت در بخش صنایع دستی ($p > 0/05$ و $t: 0/10$)، افزایش توانایی خرید کالای مصرفی ($p > 0/05$ و $t: 0/93$)، افزایش توانایی خرید وسایل منزل ($p > 0/05$ و $t: -1/24$)، افزایش دسترسی به اعتبارات و تسهیلات، نهاده‌ها و عوامل تولید ($p > 0/05$ و $t: -0/16$)، افزایش میزان پس انداز ماهیانه ($p < 0/05$) و $t: -2/18$)، افزایش میزان فعالیت در بخش دامداری ($p < 0/05$ و $t: -6/57$)، افزایش میزان فعالیت در بخش زراعت ($p < 0/05$ و $t: -6/45$)، افزایش میزان فعالیت در بخش باغداری ($p < 0/05$ و $t: -5/77$)، افزایش توانایی خرید وسایل نقلیه ($p < 0/05$ و $t: -3/15$)، افزایش فرصت شغلی پاره وقت ($p < 0/05$ و $t: -7/15$) اثر مثبتی نداشته است. میانگین‌های ارائه شده (کمتر و مساوی ۳) در جدول ۱۰ گویای همین مطلب است. بنابراین به طور کلی بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی یا وضعیت اقتصادی اعضا تغییر نکرده است. لذا به طور کلی شرکت‌های تعاونی زنان در جهت بهبود وضعیت اقتصادی اعضای خود مفید واقع نشده‌اند.

جدول ۱۱- تاثیر فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی روستایی زنان بر بهبود وضعیت اقتصادی اعضا

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	T	درجه آزادی	سطح معناداری
میزان درآمد ماهیانه	۲۳۹	۲/۸۸	۱/۲۱	-۱/۴۸	۲۳۹	۰/۱۳
میزان پس انداز ماهیانه	۲۳۸	۲/۸۲	۱/۲۱	-۲/۱۸	۲۳۷	۰/۰۳
میزان فعالیت در بخش دامداری	۲۲۰	۲/۵۶	۰/۹۸	-۶/۵۷	۲۱۹	۰/۰۰۰۱
میزان فعالیت در بخش زراعت	۲۲۱	۲/۵۶	۱	-۶/۴۵	۲۲۰	۰/۰۰۰۱
میزان فعالیت در بخش باغداری	۲۱۵	۲/۵۹	۱/۰۲	-۵/۷۷	۲۱۴	۰/۰۰۰۱
میزان فعالیت در بخش صنایع دستی	۲۲۸	۳	۱/۳۰	۰/۱۰	۲۲۷	۰/۹۱
توانایی خرید کالای مصرفی	۲۲۳	۲/۹۱	۱/۲۸	-۰/۹۳	۲۲۲	۰/۳۴
توانایی خرید وسایل منزل	۲۳۱	۲/۹۰	۱/۲۱	-۱/۲۴	۲۳۰	۰/۲۱
توانایی خرید وسایل نقلیه	۲۲۷	۲/۷۴	۱/۱۹	-۳/۱۵	۲۲۶	۰/۰۰۲
فرصت شغلی پاره وقت	۲۲۲	۲/۴۸	۱/۰۷	-۷/۱۵	۲۲۱	۰/۰۰۰۱
افزایش دسترسی به اعتبارات و تسهیلات	۲۲۲	۲/۹۸	۱/۱۹	-۰/۱۶	۲۲۱	۰/۸۶

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

نتایج جدول ۱۲ نشان می‌دهد فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در بهبود وضعیت زندگی ($p < 0/05$) و $p < 0/05$ ، ایجاد امکان فعالیت به صورت دسته جمعی ($p < 0/05$ و $t = -3/66$)، برخورداری از شخصیت حقوقی در قالب گروه ($p < 0/05$ و $t = -4/04$)، ایجاد تبادل نظر و همکاری برای حل مشکلات موجود ($p < 0/05$ و $t = -4/94$)، دسترسی به اعتبارات، بازار و مراجع تصمیم‌گیری ($p < 0/05$ و $t = -2/85$)، فراهم شدن امکان آموزش‌های مورد نیاز ($p < 0/05$ و $t = -2/98$)، افزایش سواد ($p < 0/05$ و $t = -2/16$)، کاهش نگرش منفی نسبت به توانایی زنان ($p < 0/05$) و $p < 0/05$ ، کاهش تبعیض‌های جنسیتی ($p < 0/05$ و $t = -2/87$)، آموزش زراعت، باغبانی، دامپروری ($p < 0/05$) و $p < 0/05$ ، آموزش تبدیل فرآوری محصولات کشاورزی و دامی ($p < 0/05$ و $t = -4/41$)، در تمایل به تحصیل و حضور در اجتماع ($p > 0/05$ و $t = -1/54$)، افزایش اطلاعات، دانش و آگاهی‌های علمی و کاربردی ($p > 0/05$) و $t = -0/11$ ، کاهش تعصبات خانوادگی و مخالفت شوهر یا پدر با حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی ($p > 0/05$ و $t = -1/33$)، کاهش فقر اقتصادی خانواده ($p > 0/05$ و $t = -0/41$)، از بین بردن مردسالاری و عدم اجازه حضور زنان در فعالیت‌های گروهی ($p > 0/05$ و $t = -1/24$)، تقویت اعتماد به نفس ($p > 0/05$ و $t = 0/71$)، تقویت خلاقیت فردی و اجتماعی ($p > 0/05$ و $t = -0/68$)، تقویت روحیه رهبری ($p > 0/05$ و $t = -1/08$)، تقویت روحیه نوگرایی و نوپذیری ($p > 0/05$ و $t = -1/64$)، تقویت قدرت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی ($p > 0/05$ و $t = -1/16$)، تقویت تجزیه و تحلیل مسایل ($p > 0/05$ و $t = -1/59$)، تقویت شناخت و درک صحیح از محیط اطراف ($p > 0/05$) و $t = -0/92$ ، آموزش صنایع روستایی و هنری ($p > 0/05$ و $t = -1/45$)، و آموزش خانه‌داری، بهداشت و تنظیم خانواده ($p > 0/05$ و $t = -0/52$) نتوانسته مفید واقع شود. با نگاهی به میانگین‌های ارائه شده در جدول ۱۱ می‌توان نتیجه گرفت که فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی روستایی زنان بر بهبود وضعیت اجتماعی اعضا تاثیری کمی داشته است. لازم به ذکر است که با عضویت در شرکت‌های تعاونی، تنها اعتماد به نفس اعضا به حد متوسط رسیده است، ولی آنقدر افزایش نیافته است که از لحاظ آماری معنادار شود. لذا با استناد به نتایج آماری می‌توان گفت که فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی روستایی زنان بر بهبود وضعیت اجتماعی اعضا تاثیری نداشته است.

جدول ۱۲- تاثیر فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی روستایی زنان بر بهبود وضعیت اجتماعی اعضا

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	T	درجه آزادی	سطح معناداری
بهبود وضعیت زندگی	۲۳۵	۲/۸۳	۱/۱۶	-۲/۱۲	۲۳۴	۰/۰۳
ایجاد امکان فعالیت به صورت دسته جمعی	۲۲۸	۲/۷۴	۱/۰۴	-۳/۶۶	۲۲۷	۰/۰۰۰۱
برخورداری از شخصیت حقوقی در قالب گروه	۲۲۷	۲/۷۴	۰/۹۶	-۴/۰۴	۲۲۶	۰/۰۰۰۱
ایجاد تبادل نظر و همکاری برای حل مشکلات موجود	۲۳۱	۲/۶۷	۱/۰۱	-۴/۹۴	۲۳۰	۰/۰۰۰۱
دسترسی به اعتبارات، بازار و مراجع تصمیم‌گیری	۲۳۱	۲/۷۹	۱/۰۸	-۲/۸۵	۲۳۰	۰/۰۰۰۵
فراهم شدن امکان آموزش‌های مورد نیاز	۲۳۱	۲/۷۸	۱/۱۰	-۲/۹۸	۲۳۰	۰/۰۰۰۳
تمایل به تحصیل و حضور در اجتماع	۲۲۴	۲/۸۸	۱/۱۲	-۱/۵۴	۲۲۳	۰/۱۲
افزایش سواد	۲۳۰	۲/۸۳	۱/۱۵	-۲/۱۶	۲۲۹	۰/۰۳

۰/۹۱	۲۲۶	-۰/۱۱	۱/۱۷	۲/۹۹	۲۲۷	افزایش اطلاعات، دانش و آگاهی‌های علمی و کاربردی
۰/۱۸	۲۱۹	-۱/۳۳	۱/۱۰	۲/۹۰	۲۲۰	کاهش تعصبات خانوادگی و مخالفت شوهر یا پدر
۰/۰۲	۲۲۱	-۲/۳۳	۱/۱۴	۲/۸۲	۲۲۲	کاهش نگرش منفی نسبت به توانایی زنان
۰/۰۰۴	۲۳۰	-۲/۸۷	۱/۱۶	۲/۷۷	۲۳۱	کاهش تبعیض‌های جنسیتی
۰/۶۷	۲۲۶	-۰/۴۱	۱/۲۶	۲/۹۶	۲۲۷	کاهش فقر اقتصادی خانواده
۰/۲۱	۲۲۶	-۱/۲۴	۱/۱۷	۲/۹۰	۲۲۷	از بین بردن مردسالاری و عدم اجازه حضور زنان
۰/۴۷	۲۲۲	۰/۷۱	۱/۲۱	۳/۰۵	۲۲۳	تقویت اعتماد به نفس
۰/۴۹	۲۲۴	-۰/۶۸	۱/۰۷	۲/۹۵	۲۲۵	تقویت خلاقیت فردی و اجتماعی
۰/۲۷	۲۲۳	-۱/۰۸	۱/۱۷	۲/۹۱	۲۲۴	تقویت روحیه رهبری
۰/۱۰	۲۲۶	-۱/۶۴	۱/۰۹	۲/۸۸	۲۲۷	تقویت روحیه نوگرایی و نوپذیری
۰/۲۴	۲۲۳	-۱/۱۶	۱/۰۹	۲/۹۱	۲۲۴	تقویت قدرت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی
۰/۱۱	۲۲۱	-۱/۵۹	۱/۱۳	۲/۸۷	۲۲۲	تقویت تجزیه و تحلیل مسایل
۰/۳۵	۲۲۵	-۰/۹۲	۱/۲۲	۲/۹۲	۲۲۶	تقویت شناخت و درک صحیح از محیط اطراف
۰/۱۴	۲۲۸	-۱/۴۵	۱/۱۸	۲/۸۸	۲۲۹	آموزش صنایع روستایی و هنری
۰/۰۰۱	۲۱۸	-۳/۴۳	۱/۱۸	۲/۷۲	۲۱۹	آموزش زراعت، باغبانی، دامپروری
۰/۰۰۰۱	۲۲۸	-۴/۴۱	۱/۱۰	۲/۶۷	۲۲۹	آموزش تبدیل فرآوری محصولات کشاورزی و دامی
۰/۵۹	۲۳۰	-۰/۵۲	۱/۲۵	۲/۹۵	۲۳۱	آموزش خانه داری، بهداشت و تنظیم خانواده

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

در پایان باید ذکر نمود که، شرکت‌های تعاونی روستایی زنان یکی از نظام‌های بهره‌برداري محسوب می‌شوند که هدف بنیادین این شرکت‌ها بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا می‌باشد و این امر مهم برای تحقق درگام اول نیازمند آشنا ساختن اعضا با فعالیت‌ها و اهداف شرکت و درگام بعدی آشنا نمودن افراد با وظایف و مسؤولیت‌های خودشان بعد از عضویت در شرکت است. تحولات گوناگون به وجود آمده از جنبه‌های مختلف در برخی مناطق که شرکت‌های تعاونی انجام فعالیت می‌نمایند گویای این است که این شرکت‌ها می‌توانند موجب تحولات عظیمی گردند به شرط آنکه مسوولان زمینه فرهنگی لازم جهت جذب افراد برای عضویت در شرکت‌ها را فراهم نموده و خود دلسوزانه در جهت تحقق اهداف شرکت‌ها بکوشند. پیشینه‌های تحقیق نشان می‌دهد در اکثر مناطق مورد بررسی نقش شرکت‌ها مثبت ارزیابی شده است. با استناد به یافته‌های تحقیق، در نمونه آماری حاضر، عضویت در شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا تاثیر مثبت نداشته است. دلایل مختلفی می‌توان در این مورد تاثیر گذار باشد. از جمله موارد مهم، عدم بستر سازی لازم در این زمینه است. چرا که در صورت تعریف اهداف ایجاد این شرکت‌ها بصورت مناسب برای اعضا و همچنین انجام اقداماتی مانند آموزش اعضا در زمینه‌های مختلف، ایجاد اشتغال‌های متناسب با اعضا و... شاید وضعیت اقتصادی و اجتماعی شرکت‌های تعاونی از آنچه که امروزه است، بهتر می‌بود. عدم وجود مشارکت عمومی، عدم حمایت‌های ابتدایی نهادهای حمایتی، عدم برنامه‌ریزی مناسب و دوره‌ای در مراحل مختلف، نگاه جنسیتی به زنان، عدم باور به تائزگذاری زنان،

و... از جمله موارد مهم دیگری هستند که مسلماً در ناموفق بودن عملکرد اقتصادی و اجتماعی شرکت‌های تعاونی روستایی زنان منطقه موثر بوده است.

پیشنهادات

پیشنهاد می‌شود علاوه بر اقدامات نظارتی، بستری فراهم شود که تعاونی‌ها با قدرت عمل کنند و بتوانند خودشان تصمیم‌گیرنده باشند. این مسئله هم قدرت ریسک‌پذیری تعاونیها را افزایش می‌دهد و هم بازخورد فعالیت‌هایشان را به خوبی به آنها نشان می‌دهد. از جمله اقدامات می‌توان به این موارد اشاره نمود. ۱- سازمان‌دهی فعالیت‌های آموزشی برای زنان روستایی ۲- شناخت دقیق و عمیق وضعیت زندگی زنان روستایی ۳- حذف موانع آموزشی ۴- ایجاد اعتماد به نفس ۵- سواد آموزی و برگزاری کارگاه‌های اشغال‌زایی و فرهنگی ۶- ایجاد شرایط مطلوب جسمی، روحی و روانی ۷- ایجاد کارگاه‌های آموزشی ۸- ایجاد تشکل‌های تعاونی ۹- توجه به فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات ۱۰- انگیزه مشارکت ۱۱- مشارکت افراد در بخش‌های مختلف ۱۲- تضمین برخی حمایت‌های مالی و دولتی از طرف مسوولان ۱۳- افزایش ریسک‌پذیری در میان زنان از طریق برنامه‌ها و حمایت‌های لازم. در راستای تحقیقات آتی نیز می‌توان به این موارد توجه داشت. ۱- بررسی روند مشارکت در میان جامعه سهام‌داران شرکت تعاونی روستایی زنان در شهرستان‌های خوسف و بیرجند. ۲- تحلیل نگرش نسبت به مشارکت زنان در شرکت‌های تعاونی ازدیدگاه کارشناسان شرکت تعاونی روستایی زنان و همچنین قشر مردان روستایی در شهرستان‌های خوسف و بیرجند. ۳- نقش تعاونی‌های زنان روستایی در توانمندسازی اعضا و استقلال اقتصادی، اجتماعی و....

منابع

- ۱- آجیلی، عبدالعظیم و دانایی، میترا. (۱۳۸۴). مروری بر تنگناهای مشارکتی در تعاونی‌های زنان روستایی ایران. ماهنامه علمی - اجتماعی، اقتصادی جهاد، شماره ۲۵، صص ۵۷-۴۸.
- ۲- بشر دوست، رسول. (۱۳۷۳). بررسی میزان مشارکت زنان روستایی شالیکار و نقش آن آموزش‌های ترویجی در تولید برنج در استان گیلان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۳- پورطوق، محمد. (۱۳۸۰). عوامل مؤثر بر مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌ای امور دام و ضایع روستایی استان هرمزگان. رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ۴- تورس، اماری لیس (۱۳۷۵)؛ جنسیت و توسعه، ترجمه جواد یوسفیان، انتشارات بانو، تهران.
- ۵- توبک، مریم. (۱۳۷۵). بررسی رابطه بین عزت نفس و مشارکت زنان در تعاونی‌های زنان روستایی استان سمنان، شهرستان شاهرود؛ روستای مجن، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- ۶- خانی، فضیله. (۱۳۷۲)، زنان در کانون توسعه جهان سوم، دومین کنفرانس ملی زن و توسعه، دانشگاه الزهرا. تهران

- ۷- شکوری، علی. (۱۳۷۰). پژوهشی در توسعه و نابرابری در مناطق روستایی. پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۱، صص ۳۴-۱۸.
- ۸- طباطبایی یحیی‌آبادی، شهناز و سیمین حسینیان (۱۳۸۴)؛ توانمندسازی زنان سرپرست خانواده از طریق مشاوره گروهی، آگاه‌سازی و کارآفرینی، فصلنامه خانواده‌پژوهی، شماره ۴، صص ۳۶۰-۳۶۸.
- ۹- علوی‌تبار، علی‌رضا. (۱۳۷۹). مشارکت در اداره امور شهرها، جلد اول، نشر سازمان شهرداری‌های کشور. تهران.
- ۱۰- فرخی راستایی، زهرا بهجت یزدخواستی و محمود کتابی (۱۳۸۴)، پیش‌شرط‌ها و موانع توانمندسازی زنان: مطالعه موردی زنان شهر اصفهان، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان (علوم انسانی)، جلد نوزدهم شماره ۲، صص ۱-۲۰.
- ۱۱- لمینگ، چی‌ران. (۱۳۷۵). مشارکت‌های زنان در تعاونی‌های روستایی، ترجمه: پروین معروفی، نشر دبانو، تهران.
- ۱۲- معاونت برنامه‌ریزی استانداری. (۱۳۸۵ و ۱۳۹۱). سالنامه آماری استان خراسان جنوبی، دفتر آمار و اطلاعات. بیرجند.
- ۱۳- مقنی زاده، محمدحسن. (۱۳۸۰). سازمان‌های غیردولتی نهادی برای سازماندهی مشارکت در جامعه مدنی، مجموعه مقالات نقش و جایگاه سازمانهای غیردولتی در عرصه فعالیت‌های ملی و بین‌المللی، دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور، تهران.
- 14- Aphoto.R.(2002). Policy Evaluation and Meta-Evaluation: The Case of Rural Cooperatives, pp651-668.
- 15- Berman, m.(1974). Sex discrimination in Geography : The case of Ellen Churchill Semple, Professional Geography, Vol26. Pp8-11.
- 16- Fao, (1995). Asyns thesis Report Of The Near East Region-Women, Agriulture And Rural Development, Rome.
- 17- Gertler,M.(2001). Rural Co-operatives and Sustainable Development, Center for the study of co-operatives Uneversity of Saskkatchewan, USA
- 18- Maung, I. M. (1995), "Female Labor participation in Myanmar." Sign, Vol. 28, No. 3, pp. 455-480.
- 19- Momsen,janet.(1991). Women and Development in the third world, Routlege,pp1-8.
- 20- Vandana, Shiva(1989).staving alive: women ecology and development, Zed Books Ltd press, London.
- 21- Styoppw.C.(1975). Cooperation Development and Problem of Social Participation in Light of Recent, Uneversity of bologhatialy Journal of Rural Cooperation. Vol12, pp1-9.
- 22- Stovkstd, G.(2002). Cooperative Income Allocation in Multiput , Multu-input Setting, Oregon State University, Corvallis or USA, Norwegin Agricultural Economics Research Institute ,Norway,pp53-67.